

Koe in de stad

Koeien in de stad? Dat zie je niet vaak. In dit thema ontdekken de leerlingen dat een koe in de stad vroeger heel normaal was. Die koeien waren van de stadsboeren in Kampen. Hoe het leven tussen de koeien in de stad was, ontdekken de leerlingen door het bekijken van oude foto's en een film en tijdens een bezoek aan museum De Stadsboerderij.

Tip: Kijk voor meer achtergrondinformatie over de stadsboeren op: <http://www.regiocanons.nl/overijssel/salland/kampen/stadsboeren>

Les 1A - Stad en platteland

Wat hoort bij de stad en wat hoort bij het platteland? De leerlingen maken een poster met aan de ene kant foto's die typisch bij een stad horen en aan de andere kant foto's die bij het platteland passen.

Nodig: werkblad en knipbladen les 1, scharen en lijm.

Doen:

- Kopieer het werkblad op A3, kopieer de knipbladen.
- Verdeel de klas in groepjes van vier.

Geef ieder groepje een poster en beide knipbladen. Laat ze de afbeeldingen uitknippen en op de goede plek op de poster plakken. Waar wonen de leerlingen zelf? In de stad of op het platteland? Laat de leerlingen hun naam op de juiste kant van de poster schrijven.

Bespreek de posters na. Welke foto's horen duidelijk bij de stad? En welke bij het platteland? Laat de leerlingen de conclusie trekken dat in onze tijd de stad en het platteland gescheiden zijn. Er wonen geen boeren in de stad, en voorzieningen uit de stad, zoals een bioscoop, vind je niet op het platteland.

Les 1B - Boeren

Nodig: Foto van boer met paard in de stad en foto van hooikarren in de stad.

Projecteer vervolgens de foto's op het digibord. Laat de leerlingen de foto's goed bekijken. Waar horen deze foto's bij: stad of platteland en waarom? Laat de leerlingen op beide foto's benoemen wat bij het platteland hoort en wat bij de stad hoort. Zijn de foto's in de stad op het platteland genomen? Waarom?

Vertel de leerlingen dat beide foto's in Kampen genomen zijn. Er woonden veel boeren in de stad, dat was veiliger. Want de gemeente Kampen lag vroeger vlakbij de zee: de Zuiderzee. Tijdens zware stormen was de kans op overstromingen groot. In de stad was het voor de boeren iets veiliger dan op het platteland. De boeren die wel op het platteland woonden, bouwden hun boerderijen op terpen.

Op www.overijsselinkkaart.nl kunt u oude kaarten van Kampen in de buurt van de Zuiderzee vinden.

Koe in de stad

Collectie Frans Walkatearchief

Collectie Gemeentearchief Kampen

Koe in de stad

Les 3 - Oude film

In deze les bekijkt u samen met de leerlingen een fragment uit een film over de stadsboeren, waarin mevrouw Duitman vertelt over haar leven op een stadsboerderij.

Nodig: film 'De stadsboeren in Kampen' (www.destreekcentraal.nl)

Bekijk: Kijk de film van te voren.

Begin de film op 01:02 minuut. Stop de film op 6.06. Laat de film twee keer zien. Stel daarna de volgende vragen:

1. Welke dieren woonden er op de stadsboerderij? (koeien)
2. Hoe kwamen de koeien de boerderij binnen? (door de voordeur)
3. Waar werd de voordeur nog meer voor gebruikt? (mensen en mest)
4. Wat gebeurde er met de mest? (dat werd verkocht en met schepen afgevoerd)
5. Waar sliep mevrouw Duitman? (in de bedstee)
6. Waar werd het hooi op vervoerd? (met paard en wagen)
7. Waar werd het hooi bewaard? (op de hooizolder of hooiberg)
8. Wie scheppen het hooi op de hooiberg? (de boer en boerin)
9. De boeren gingen naar de weiden om de koeien te melken. Hoe namen zij de melk mee terug? (twee emmers aan een drager)
10. Wat herinnert in Kampen nog aan de stadsboeren? (sommige straatnamen)
11. In de stad was geen ruimte meer voor de boeren. Waar gingen zij naar toe? (Kampereiland).

Les 4 - Naar het museum

U brengt met de leerlingen een bezoek aan Museum De Stadsboerderij. Hier komen de leerlingen meer te weten over het dagelijks leven op de boerderij.

Nodig: werkbladen bij les 4.

Doen:

- Voor een bezoek aan Museum De Stadsboerderij kunt u een afspraak maken met Annelies Rijkhoff, medewerker educatie en publieksinformatie van het Gemeentearchief Kampen. Het archief verzorgt ook een les bij het thema stadsboeren. Het is mogelijk om een combinatieles te maken met het bezoek aan de Stadsboerderij. Email: a.rijkhoff@kampen.nl. Telefoon: 038 - 3370770.
- De kosten voor een bezoek aan de boerderij bedragen 1 euro per kind. De kosten van een combinatieles bij het Gemeentearchief Kampen bedragen 2 euro per leerling. De kosten van een reguliere archiefles bij het Gemeentearchief Kampen bedragen 3 euro per leerling. De Stadsboerderij ontvangt klassen het liefst in de ochtend en in groepen van maximaal 15 leerlingen per keer.
- Regel tijdig voldoende begeleiding (1 begeleider voor het archief, 5 begeleiders voor de 5 opdrachten in de stadsboerderij)
- Verdeel de klas in tweeën en daarna in 5 groepjes. De groepjes rouleren langs de opdrachten in de boerderij.
- Kopieer voldoende werkbladen voor de begeleiders.

Koe in de stad

Voor de vrijwilligers in de Stadsboerderij

Graag de volgende voorwerpen klaarzetten als er een klas voor het project *De Streek Centraal* op bezoek komt.

Woonkamer: oude mutsen en petten die de leerlingen mogen opzetten, grote oude onderbroek om te bekijken.

Deel: koffiemolen met boontjes, melkbus, waterpomp.

Buiten: wasrekje met oude kleding om op te hangen.

Les 5 - Spel

Terug in de klas spelen de leerlingen als afsluitende opdracht het spel 'Ik ga naar de stadsboerderij en zie ...' Dit spel is gebaseerd op het geheugenspelletje 'Ik ga op reis en neem mee'.

Laat de leerlingen in een kring zitten. De eerste leerling begint door te zeggen: 'Ik ga naar de stadsboerderij en zie..' en dan iets te noemen wat hij in de stadsboerderij gezien heeft, bijvoorbeeld een koe. Dan is de volgende leerlingen aan de beurt. Hij zegt dan: 'Ik ga naar de stadsboerderij en zie een koe en een bedstee. De volgende leerling vult aan: Ik ga naar de stadsboerderij en zie een koe, een bedstee en lamp.

Wie een fout maakt, is af. Het spel kan dan gestopt worden, opnieuw gestart worden of er kan doorgedaan worden tot er nog maar één leerling over is.

Extra tips:

Kampereiland

Na de oorlog vertrokken veel stadsboeren naar het Kampereiland. De stadsboeren die in Kampen bleven, mochten hun bedrijf niet meer aan een ander overdoen. Zo verdwenen de boeren geleidelijk uit de stad. Via de beeldbank van het Historisch Centrum Overijssel kunt u een film bekijken over de boeren op het Kampereiland.

Ga naar: <http://beeldmateriaal.historischcentrumoverijssel.nl/> en zoek op nummer Bo05.05

Kinderboerderij CanteCleer

U kunt dit project uitbreiden door met de leerlingen een bezoek aan kinderboerderij CanteCleer te brengen. De kinderboerderij is gevestigd op de stadsweiden, waar de stadsboeren vroeger hun koeien lieten grazen.

<http://www.cantecleer.com/>

Koe in de stad

Opdracht 4a - De woonkamer

Instructie voor de begeleider:

- Laat de leerlingen de foto van de stoel zien en vraag ze met behulp van de foto de kamer in de boerderij zoeken waar deze stoel staat.
- Weten de leerlingen in wat voor kamer ze nu staan?
- Laat de leerlingen goed rondkijken. Vertel de leerlingen dat de woonkamer van de boer er vroeger zo uit zag.
- Vraag de leerlingen de woonkamer van vroeger met hun eigen woonkamer te vergelijken.
- Wat is hetzelfde gebleven?
- Wat is heel anders geworden?
- Wijs de leerlingen op de bedstee. Weten ze waar dit voor gebruikt werd? Hoe zouden de leerlingen het vinden om in een bedstee in de woonkamer te slapen? Leuk / niet leuk en waarom?

Vervolgens laten de vrijwilligers van de stadsboerderij de kledingkast in de woonkamer zien.

De leerlingen mogen een oude muts of een oude pet passen, die de boer en de boerin vroeger droegen.

Koe in de stad

Opdracht 4B - Het eten is klaar!

Instructie voor de begeleider:

Laat de leerlingen de foto hier naast zien en vraag ze dit voorwerp (een fornuis) op te zoeken.

Vraag ze vervolgens:

- Wat zou dit zijn? (een fornuis)
- Waar werd het voor gebruikt? (om op te koken)
- Wie zal het hebben gebruikt? (de boerin)
- Hoe vaak zou het zijn gebruikt? (iedere dag)
- Zou je het nu nog kunnen gebruiken? (waarschijnlijk wel)
- Waar staat het voorwerp? (in de deel)
- Wat vinden de leerlingen opvallend aan de plek waar het fornuis staat? (het staat niet in een keuken, maar in de schuur)

Vervolgens laat één van de vrijwilligers van de stadsboerderij de leerlingen een koffiemolen zien.

- Wie heeft een idee wat voor voorwerp dit is?
- Waar is het voorwerp van gemaakt?
- Wat zit er in het bakje? Hoe ruikt het?
- Probeer eens aan de arm te draaien. Wat gebeurt er?
- Wat zou dit voor voorwerp zijn?

Laat alle leerlingen even koffiebonen malen. Vertel de leerlingen dat je vroeger de koffiebonen zelf moest malen, voordat je er koffie van kon zetten.

Koe in de stad

Opdracht 4c - Bij de koeien

Instructie voor de begeleider:

Ga met de leerlingen naar de deel en laat ze de volgende foto's zien en stel ze de volgende vragen:

- Wat zijn de mensen op de foto aan het doen?
- Waar doen ze dat?
- Hoe zou het geweest zijn om zo dicht bij de koeien te eten?
- Hoe zou het ruiken?
- Welke geluiden zou je horen?
- Wat zou je voelen?
- Wat zou je zien?
- Zou jij graag hier aan tafel willen zitten? Waarom wel / niet?

Meneer Duitman, de laatste boer die hier woonde, heeft een klein keukentje aan de boerderij gebouwd. Hier werd gekookt, koffie gedronken en gegeten. Zoek samen het keukentje op.

Laat de leerlingen nog eens goed naar de foto's kijken en laat ze bedenken waarom meneer Duitman er voor gekozen heeft om een keukentje aan de boerderij te bouwen.

Collectie Frans Walkate Archief (boven) en Gemeentearchief Kampen (foto links)

Koe in de stad

Opdracht 4d - De boer aan het werk

Collectie Frans Walkate Archief

Instructie voor de begeleider:

Laat de leerlingen de foto zien. En stel ze de volgende vragen:

- Wat zou de boer gaan doen? Waar zie je dat aan? (melken)
- Wat welke voorwerpen heeft de boer nodig bij het melken? Laat de leerlingen de melkbus en de emmer aanwijzen op de foto.
- In zijn rechterhand houdt de boer een melkzeef. Weten de leerlingen waarom de melk eerst gezeefd werd voordat het in de melkbus kwam? (om de vieze stukjes stro etc. er uit te zeven)
- Laat de leerlingen deze voorwerpen in het museum op zoeken.

Daarna mogen de leerlingen zelf een melkbus tillen en er een stukje mee lopen. Een vrijwilliger van het museum helpt hierbij.

Vraag de leerlingen naar hun ervaringen. Is een melkbus zwaar? Kun je er makkelijk mee lopen? Hoe zou het zijn als er ook nog melk in zit?

Opdracht 4e - Buiten

Collectie Gemeentearchief Kampen

Instructie voor de begeleider:

Neem de leerlingen mee naar de buitenplaats achter de boerderij en laat ze de foto zien. Stel de volgende vragen:

- Op welke plek is de boer op de foto aan het werk? (buiten)
- Wat zou de boer in zijn kruiwagen scheppen? (koeienmest)
- Waar komt de mest vandaan (van alle koeien binnen)

Vertel de leerlingen dat op de plek waar nu allerlei spullen staan opgeslagen, vroeger alle mest werd verzameld.

- Laat de leerlingen vervolgens hun ogen dicht doen en zich voorstellen dat ze achter de boer staan.

Hoe zou het geroken hebben?

Welke geluiden zou je gehoord hebben?

- Om de zoveel tijd werd alle mest opgehaald. De stadsboerderij had geen achteruitgang. Hoe kwam de boer dan buiten? Laat de leerlingen de route die de boer met zijn kruiwagens vol mest aflegde nalopen.

Door welke ruimtes ging de boer allemaal? Hoe zou de boerderij er na afloop uitgezien hebben? En geroken?

Ga weer terug naar de buitenplaats. Vertel de leerlingen dat de boerin buiten ook klusjes deed, zoals de was ophangen. Dat mogen de leerlingen ook doen. Een vrijwilliger van de stadsboerderij zal hier bij helpen.

Knipblad bij les 1

